

Лабораторна робота №6

Тема: Програми з повтореннями (цикли while; do-while).

Мета: Набути навичок написання програм з циклами while; do-while.

Теоретичні відомості

Цикл *while*

Цикл **while** зручно застосовувати у випадку, якщо в програмі необхідно повторювати дії, поки виконується якась умова. Заздалегідь ми не знаємо, коли вона перестане виконуватися й скільки разів виконається, відповідно, цикл. Наприклад, щоб змоделювати процес завантаження автомобіля за допомогою екскаватора, потрібно послідовно уводити значення маси чергової порції піску і перевіряти, чи не перевищена вантажопідйомність автомобіля. Кількість ітерацій такого циклу невідома, оскільки маса піску в ковші екскаватора щоразу інша, тому слід використати цикл з умовою.

Існує 2 форми написання циклу **while**:

<pre>while (умова) оператор_тіла_циклу;</pre>		<pre>do оператор_тіла_циклу; while (умова);</pre>
---	--	---

У першому випадку, спочатку проводиться перевірка умови, і якщо вона істинна – виконуються оператори, що складають тіло циклу. Цикл буде виконуватися, поки умова залишатиметься істинною. При першому ж порушенні істинності умови цикл припиниться. У такій формі запису циклу **while** можлива ситуація, коли тіло циклу взагалі не буде виконане: якщо умова при першій перевірці виявиться хибною.

У другій формі запису тіло циклу обов'язково буде виконане хоча б один раз, тому що умова перевіряється після першого виконання операторів тіла циклу.

Як у першій, так і в другій формі оператор тіла циклу може бути складеним:

<pre>while (умова) { оператори }</pre>		<pre>do { оператори } while (умова);</pre>
--	--	--

Вдалий вибір виду циклу (**for**, **while** чи **do...while**) робить програму зрозумілішою, а отже зменшує ймовірність помилки. Розглянемо приклади.

Алгоритм Евкліда. Алгоритм знаходження найбільшого спільного дільника двох натуральних чисел **m** і **n** ($\text{НСД}(m,n)$) був описаний в III столітті до н.е. в класичному трактаті «Початки» грецького математика Евкліда.

Розв'язок можна одержати шляхом послідовного віднімання меншого числа від більшого доти, поки $m \neq n$:

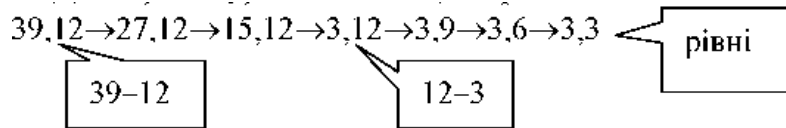
крок 1: порівняти **m** і **n**; якщо $m=n$, то $\text{НСД}(m,n)=n$, інакше крок 2; крок

2: визначити більше з чисел;

крок 3: відняти від більшого числа менше. Отриманою різницею замінити більше число; крок

4: перейти до кроку 1.

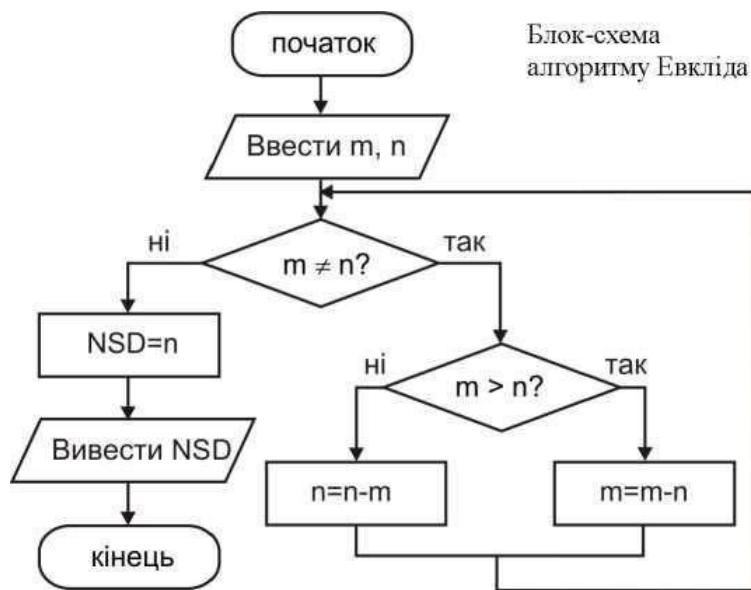
Для пари натуральних чисел, наприклад 39 і 12, це виглядає так:

Зі схеми видно, що $\text{НСД}(39,12)=3$. Використаємо відомі нам оператори C++:

поки числа не стануть рівними.	<code>while (m!=n)</code>
більше число замінюватимемо різницею більшого і меншого	<code>if (m>n)</code> <code> m=m-n;</code> <code>else</code> <code> n=n-m;</code>

У результаті одержимо пару однакових чисел m і n , які й дорівнюють найбільшому спільному дільнику.


```

#include<iostream.h>
#include<conio.h>
int main()
{
int m,n,NSD;
cout<<"Vvedi m,n:";cin>>m>>n;
while (m!=n)
{
if (m>n)
m=m-n;
else
n=n-m;
}
NSD=n;
cout<<"NSD="<<NSD<<endl;
getch();
return 0;
}
//Програма 3.5

```

Приклад 2. Увести послідовність додатних та від'ємних чисел, що закінчується нулем, і визначити суму додатних:

```

#include<iostream.h>
#include<conio.h>
int main()
//Програма 3.6

```

```

{
int k, S=0;
do
{
cout<<"Vvedi k:";cin>>k; //уведення даних
if(k>0) //відбір додатних
S=S+k; //підсумовування
}
while(k!=0); //перевірка закінчення
cout<<"Summa dodatnih S="<<S<<endl;
getch();
return 0;
}

```

У цій програмі цикл використовується як для підсумовування даних, так і для перевірки закінчення введення даних (при $k=0$).

Приклад 3. Підрахувати k - кількість цифр у десятковому записі цілого невід'ємного числа n .

Поділимо шукане число націло на 10, потім поділимо отриманий цілий результат на 10, і так доти, поки не одержимо в результаті нуль. При цьому змінна-лічильник k , збільшуючись після кожного ділення, лічить кількість ітерацій, яка й дорівнює розрядності числа x . У даній програмі для вирішення поставленого завдання цикл повинен виконатися хоча б один раз, тому скористаємось формою **do...while**.

Вкладені цикли

Цикли можуть бути вкладеними один в одній, тобто тіло циклу може

```

#include<iostream.h> //Програма 3.7
#include<conio.h>
int main()
{
int n; //число
int k=0; //лічильник
cout<<"Vvedi cile dodatne chislo:";cin>>n;
int ost=n; //цілий результат
do
{
ost=ost/10;
k=k+1;
}while(ost!=0);
cout<<k<<"-cifrove"<<endl;
getch();return 0;
}

```

включати в собі оператор циклу. Кількість вкладених циклів (ще кажуть: «глибина вкладення») не обмежена.

Приклад. Вивести на екран прямокутник, заповнений символами «*»:

```

*****
*****
***** і т.д.

```

```

#include<iostream.h>                // Програма 3.8
#include<conio.h>
int main()
{
int i,j,n,m;
cout<<"Rjadkiv: ";cin>>n;
cout<<"Stovpciv: ";cin>>m;
for (i = 0; i < n; i++)
{
    for (j = 0; j < m; j++)
        cout<<"*";
    cout<<endl;
}
getch();return 0;
}

```

У цій програмі зовнішній цикл використовує змінну циклу **i**, а внутрішній - змінну циклу **j**. Для кожного значення **i** внутрішній цикл виконується **m** разів. Таким чином, оператор виведення буде друкувати у рядку **m** символів «*», а потім, при переході до наступного значення змінної **i**, завдяки оператору **cout<<endl;** буде здійснюватися перехід на новий рядок. Це повторюватиметься доки, поки змінна зовнішнього циклу не досягне значення **n**.

Щоб не заплутатися у вкладених циклах, обов'язково використовуйте табуляцію при написанні програми! Це зробить вашу програму зрозумілішою і спростить пошук помилок.

Хід роботи

Завдання 1.

1. Випробуйте програму 3.5. для $m=39$, $n=12$. Доповніть її так, щоб були виведені проміжні результати обчислень (як, наприклад, у програмі 3.3).
2. Випробуйте програми 3.6. та 3.7. Чому при введенні більше ніж 10-цифрових чисел програма 3.7. працює неправильно?
3. Випробуйте програму 3.8. Виведіть замість символу «*» своє ім'я.

Завдання 2.

1. На дверях ліфта висіло загрозове попередження про те, що двері зачиняються самі в той момент, коли зайвий за вагою пасажир переступить поріг ліфта. Який за рахунком пасажир спричинить аварію, якщо ліфт витримує вагу не більше S кг, а вага кожного з n пасажирів, що стоять у черзі до ліфта, дорівнює, відповідно, a_1, a_2, \dots, a_n ?

2. Обчислити факторіал цілого числа, уведеного з клавіатури. Дослідити, в якому діапазоні вхідних даних програма працює правильно.

Примітка. Факторіалом числа n називається добуток усіх натуральних чисел від 1 до n . Записується це так: $n! = 1 * 2 * 3 * \dots * n$. Наприклад: $4! = 1 * 2 * 3 * 4 = 24$.

3. Увести послідовність чисел, що закінчується нулем, і визначити найбільше число в ній.

Завдання 3.

1. Вивести на екран заповнений символами «*» трикутник:

```
*  
**  
***  
і т.д.
```

2. Надрукувати на екрані таблицю Піфагора.

3. Задані 3 цілих додатних числа: a , b , c . Визначити, чи можна з відрізків з такими довжинами утворити трикутник.

4. Збережіть програми у власній папці з назвою лабораторної роботи.

Контрольні запитання:

1. У яких випадках зручно використовувати цикл `while`?

2. Назвіть дві форми використання циклу `while`?

3. Виконайте усно алгоритм Евкліда для пари чисел 24 і 16?

4. Для чого використовують змінну-лічильник?

5. Чи може використовуватися цикл у якості оператора в тілі іншого циклу?

6. Для чого використовують табуляцію при написанні програм?